

**Христіанінова Р. О.,**  
 доктор філологічних наук, професор,  
 завідувач кафедри української мови та методики викладання фахових дисциплін  
 Бердянського державного педагогічного університету

## СПОСОБИ ОФОРМЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ ПРЕДИКАЦІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

**Анотація.** У статті виокремлено й описано два способи оформлення незалежної предикації в сучасній українській мові, на основі чого виділено типові та специфічні складносурядні речення. Встановлено, що типові складносурядні речення утворено на основі поєднання декількох предикативних частин, вони передають усвідомлені до моменту мовлення та пов'язані між собою певними відношеннями ситуації. Натомість специфічні складносурядні речення побудовано з використанням техніки сурядного приєднання, вони відтворюють сам процес мислення, приєднаний компонент виражає думку, яка виникла у свідомості суб'єкта пізніше, після основного висловлення. Констатовано, що ці два типи складносурядних речень відрізняються один від одного і формально-граматичними особливостями, і семантикою.

**Ключові слова:** незалежна предикація, спосіб оформлення незалежної предикації, типові складносурядні речення, специфічні складносурядні речення, сполучникові складносурядні речення, безсполучникові складносурядні речення, денотативна ситуація, семантико-синтаксичні відношення.

**Постановка проблеми.** Кінець XX – початок XXI ст. в мовознавстві позначений виразною тенденцією до антропоорієнтованого, функційно-комунікативного й когнітивного дослідження мови. У фокус уваги дослідників потрапляє проблема зв'язку відображення та лінгвістичної інтерпретації ситуацій об'єктивної дійсності, а також постать головного продуцента мовлення – людини. З огляду на це традиційні описи багатьох мовних одиниць зазнають істотного корегування (наприклад, запропоноване І. Вихованцем та К. Городенською витлумачення частин мови, їхніх морфологічних категорій, основних синтаксичних одиниць тощо [3; 4; 5; 6; 8]). У традиційних описах складносурядних речень насамперед звернено увагу на засоби поєднання предикативних частин, залежно від яких виокремлено семантичні типи означених складних речень: єднальні, розділові, зіставно-протиставні, а пізніше – ще й градаційні та приєднувальні. Почасти звертали увагу також на формально-граматичні особливості задекларованих конструкцій, зокрема, аналізували відкритість/закритість структури, вільний і закріплений порядок частин тощо.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** У найновіших дослідженнях складнопідрядних речень учені враховують їх визначальну формально-граматичну та семантико-синтаксичну характеристику – спосіб (техніку, стратегію) оформлення підрядності (залежної предикації) [11; 14], що дало змогу виокремити складнопідрядні речення типової та специфічної структури. Вважаємо за доцільне під час інтерпретації складносурядних речень також брати до уваги таку їх характеристику, як спосіб оформлення сурядності (незалежної предикації).

**Метою статті** є аналіз складносурядних речень щодо способів оформлення в них незалежної предикації.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Спосіб оформлення вторинної предикації розкриває особливості процесу творення складних речень. Аналіз складносурядних речень щодо способу оформлення незалежної предикації дає змогу виокремити два їхні типи: 1) складносурядні речення, утворені на основі поєднання декількох предикативних частин, що передають усвідомлені до моменту мовлення та пов'язані між собою певними відношеннями ситуації, тобто фіксують результат мисленнєвих дій; 2) складносурядні речення, утворені на основі приєднання другої предикативної частини, які передають «сам процес, рух думки, усвідомлення певних нових сторін реалії» [1, с. 71], унаслідок чого приєднаний компонент виражає думку, яка виникла у свідомості суб'єкта пізніше, після основного висловлення [2, с. 67].

Перші становлять переважну кількість складносурядних речень; назвемо їх типовими складносурядними реченнями. Предикативні частини цих речень поєднують єднальні, протиставні, зіставні, розділові та градаційні сурядні сполучники, наприклад: *«Іще для когось пролетів, а комусь відсочився рік, і посивіла матір земля, мружачись під метелицями, вже думала про березень»* (М. Стельмах); *«Іспити починаються через два тижні, але дівчата не збираються гаяти цей час, відсиджуючись у будинку!»* (І. Роздобудько); *«Дуже рано навчившись читати, Михайло мав потребу у друкованому слові, проте батьки не зважали на його прохання придбати дитячі книжки»* (Н. Янкова); *«Чумацький віз тихо рипить під мною, а в синім небі Чумацький Шлях показує дорогу»* (О. Довженко); *«Чи то їм у серці живе ідея, чи то ріденька їхня кров здібна на порив»* (В. Підмогильний); *«Не тільки тіло йому мліло, а й голод наганяв на м'язи страшенну млюсть»* (В. Підмогильний). Типові складносурядні речення можуть репрезентуватися також безсполучниковими конструкціями: *«Золотіє тополя у полі, Дивним світлом горить небокрай»* (М. Луків); *«Посеред хлібів біліла розвалена залізнична будка, навколо неї стирчали обчухрані снарядами стовбури дерев»* (О. Гончар); *«Один прагне спокою, інший – волі...»* (І. Роздобудько); *«Ти давно вже дружина другого, я ж – відомий український поет»* (В. Сосюра). Зазвичай денотатом типових складносурядних речень постають дві або більше спостережувані ситуації об'єктивної дійсності, які мовець вербалізує, встановлюючи між ними певні відношення: темпоральні, зіставні, протиставні, розділові, градаційні, обмежувальні, причиново-наслідкові, умовно-наслідкові.

Темпоральні відношення між предикативними частинами складносурядних речень, на протигагу однобічним часовим відношенням у складнопідрядному реченні, мають двобічний вияв і вирізняються семантичною симетрією, яка може виявлятися повно чи частково у функціях елементарних сурядних

частин, які об'єднуються загальним значенням темпоральності [5, с. 310–311], що спричиняє поділ означених складносурядних речень на конструкції зі значенням одночасності та конструкції зі значенням різночасності. На переконання І. Вихованця, складносурядні речення одночасності передають «повну часову симетрію» [5, с. 311] відображуваних ситуацій, вони репрезентовані конструкціями з єднальними сполучниками і (й), ні... ні, ані... ані, ні... ані, та (у функції і), а також безсполучниковими структурами, наприклад: «Ще над Дніпром клубочиться задуха, і пахне стеном сизий деревій» (Л. Костенко); «Ні листя не шелестить, ні пташки не щебечуть» (Марко Вовчок); «Земля тоді була пустельна. Ні билочок на ній не росло, ані травиночка не красила її чорної кори...» (Панас Мирний); «Ані шелесту не було чути, ані колихання не було помітно» (Марко Вовчок); «Тільки запахи душать груди та тріпочеться оддалеку глухе калатало, немов перебой серця незримого велетня» (О. Гончар); «А на майдані перед ратушею прямо на вулиці стояли столики, пахло прянощами і свіжосмаженою рибою» (І. Роздобудько). Реченням часової послідовності властива «часткова часова симетрія» [5, с. 311], їхні предикативні частини пов'язує єднальний сполучник і, можливе також безсполучникове поєднання предикативних частин: «Пронеслось, і знов задзвеніла тиша» (О. Гончар); «За обрій хмара відпливла, І сонце засіяло» (М. Луків); «Минула осінь, одвіяла-відхурделила зима, настала бентежна пора рясту, пора зацвітань і одцвітань» (М. Стельмах).

Дуже тісно до темпоральних складносурядних речень прилягають зіставні. Як і в темпоральних, у зіставних складносурядних реченнях відображені ситуації, що відбуваються здебільшого паралельно, рідше – у часовій послідовності; проте ці ситуації не просто поєднані в часі, а зіставляються. Виразником зіставних відношень є сполучник а: «Вечори вже не були такими тихими, а набережна – пустельною» (І. Роздобудько); «Діти намагаються співати басами, а сам Іван хватає верхню тенорову партію» (О. Довженко); «Синхронний підхід передбачає аналіз словникового складу певного історичного періоду з погляду його сучасної організації, а діахронний – дослідження процесів формування та розвитку словникового складу мови, вивчення історії слів, змін у різних групах слів» (М. Навальна); «Приходив дощ, а потім було зимно» (Л. Костенко); «До неї долинає збуджений шепіт, а потім ледь чути клацає замок у прихожій» (І. Роздобудько). Зіставні складносурядні речення можуть репрезентувати також безсполучникові конструкції: «За мною – нічліг, за тобою – розмова» (І. Роздобудько); «У вікні моїм – світло, За вікном моїм – сад» (М. Луків); «Частина дослідників уникає аналізу критеріїв літературної норми, інші розглядають лише деякі критерії нормативності» (М. Навальна); «Цю аббревіатуру спочатку передавали латиницею, кирилицею, потім вона зазнала лексикалізації і перетворилася на самостійне слово» (М. Навальна).

Подібними до зіставних постають протиставні складносурядні речення. Часто їх об'єднують в одну групу, називаючи зіставно-протиставними. Вважаємо вмотивованим розглядати ці речення окремо, оскільки протиставні відношення передбачають невідповідність, суперечність між предметами або явищами [13, с. 401] і характеризуються контрастним змістом сурядних частин [5, с. 311], а зіставлявані предмети та явища паралельно співіснують як такі, що не протидіють один одному [13, с. 400]. Виразниками протиставних відношень є сполучники а, та (у значенні але), але, проте, зате, однак: «Ти потвора, а я красуня. Ти скоморох, а я герцогиня» (А. Дімаров);

«Короткі літні ночі, а ця була незвично довгою, здавалось – ніколи не кінчиться» (О. Гончар); «Ми нелегко жили, часом хліба не мали, Та пресвітлі хвилини і нам випадали» (М. Луків); «Багато було різних гріхів і багато кар, але ніхто їх чомусь наче і не боявся» (О. Довженко); «Газета не користувалася шаленою популярністю, проте хтось її та й купував» (Любоко Дереш); «На вузькому з упертим підборіддям обличчі господарює чималий роздвоєний на кінчику ніс, зате сіро-мінжисті дрімотливі очі глибоко засіли в очницях...» (М. Стельмах); «Їй вдалося привити синові любов до Шевченка й Стуса, однак вона зазнала приголомшливого фіаско на синтаксично-орфографічній ниві» (Любоко Дереш). Трапляються також безсполучникові складносурядні речення з яскраво вираженим протиставним значенням: «Він – паяц, комедіант, на найнижчому щаблі суспільства, вона – володарка світу, напівбогиня. Він – потвора, вона – сліпуча красуня» (А. Дімаров); «Позаду – село, попереду – ліс» (А. Дімаров).

Розділові складносурядні речення, денотатом яких постають декілька ситуацій, передають значення чергування, послідовної зміни подій, явищ. Їхні предикативні частини поєднуються повторюваним сполучником то... то: «То раз хотілося йому наздогнати качок на ставі, то намагався вловити кульки води, що розбризкувалися від весла, то хотілося йому квітки водяної лілії» (Ірина Вільде). Так само декілька ситуацій можуть бути денотатом розділових речень зі значенням взаємовиключення зі сполучниками або, чи, для яких характерне акцентування несумісності дій у межах одного часового відтинку: «Раптом хурчав автомобільний мотор або сурмив клаксон» (Ю. Смолич); «Часом качка в повітрі дзвенить чи кажан проти місяця грає» (М. Рильський).

Градаційні складносурядні речення відображають перехід дії, стану або ознаки через узвичаєну (певну) межу в бік посилення чи послаблення або передають відношення між менш значущим (перша частина) і більш значущим (друга частина), унаслідок чого другий компонент посилює, увиразнює перший [7, с. 27–28; 12, с. 363–364, 367–370]. Предикативні частини градаційних складносурядних речень поєднують спеціальні парні сполучники, що розчленовують складносурядну конструкцію на дві частини та виділяють комунікативне ядро повідомлення (сурядну частину, яка стоїть у постпозиції) [5, с. 312]; найуживанішими з-поміж них є не тільки... але й, не тільки... а й, не лише... але й, не лише... а й: «Не тільки Галя бачила те сине диво, але й стара не відводила від нього очей» (В. Шевчук); «Не тільки тужна пісня лилася із засмученої душі матері, а й пропікали сльози гарячі сліди на її обличчі» (Г. Тютюнник); «Тепер ученим потрібно не лише розширювати видноколи загальнолюдського пізнання, а й важливо для них зробити нашу державу бодай трохи розумнішою й людянішою» (М. Стріха); «<...> потрібна не лише участь українських спортсменів в Олімпіаді в Турині, але й хочеться побачити багатьох із них серед переможців» (з газети).

Обмежувальні складносурядні речення вказують на обмеження вияву певного явища [5, с. 312]. Такі речення марковані компонентами тільки, лише (лиш), репрезентовані сполучниковими й безсполучниковими конструкціями: «Та, можливо, і взагалі ні тоді, ні зараз він і самих слів оцих не промовляв, і тільки душа його була наповнена радісним відчуттям великого змісту життя» (О. Довженко); «Густі, давно необрізувані дерева похмуро нависали над землею, тянучи чорні костури гілля додолу; і лиш молоді вишні лопотіли округлою білою кроною в небо» (М. Матіос); «До самого села не трапилося жод-

ної живої душі, **тільки** де-не-де кам'яні хрести знов білили над шляхом...» (О. Гончар); «Він не знав ні болю, ані ран, **лиш** ганьба на все життя зосталась» (М. Луків).

Причиново-наслідкові й умовно-наслідкові складносурядні речення є спорідненими з відповідними складнопідрядними реченнями, проте, на відміну від останніх, у складносурядних реченнях причиново-наслідкові відношення мають повний вияв, тобто вони є двобічними [5, с. 312]. У причиново-наслідкових реченнях перша частина акцентує причину, а друга – наслідок; поєднує предикативні частини зазвичай сполучник *і* (й): «Баба Зоя часто розмовляла вночі, **й** дівчинка до ранку вовтузилася під ковдрою, з страхом поглядаючи в страшний куток» (І. Роздобудько); «У невеликій кімнаті були опущені важкі темно-зелені штори, **і** сутінки скрадали всі предмети, фарбуючи їх у невиразні, мінливі кольори» (А. Дімаров). У таких реченнях для увиразнення причиново-наслідкових відношень можливий займенниковий прислівник *тому*, який поєднується зі сполучниками *і*, *а*: «<...> мовляв, не земля, а слово буде моїм хлібом, **і тому** я повинен знати усі його відміни» (М. Стельмах); «Озеро було дуже глибоке, **а тому** вода в ньому була холодною навіть у спеку». Проте ширше вживаються безсполучникові варіанти означених конструкцій, марковані названим прислівником: «Інші об'єкти, нижчих рангів, репрезентовані широкими шарами іменникової лексики (назвами людей, тварин, рослин, явищ природи, конкретних предметів, абстрактних понять тощо), **тому** вони індивідуалізовані меншою мірою» (О. Межов); «Тільки Боженка в цю хвилину хвилювали свої прикраси, **тому** він не помітив душевного стану свого друга і з докором подивився йому вслід» (О. Довженко); «Загальноживана лексика властива всім стилям літературної мови, **тому** її називають міжстильовою» (М. Навальна). В умовно-наслідкових реченнях перша сурядна частина вказує на умову, інша – на наслідок, предикативні частини поєднує сполучник *і* (й): «Тримайтесь організовано, **і** вони з вами нічого не вдіють» (О. Гончар); «Спробуйте збільшити зображення пружинної, гнучкої, зниклої до непокою сталі в шістьсот п'ятдесят разів – **і** вашим очам відкриється таємнича картина, схожа на астрономічну фотографію шматка зоряного неба теплої літньої ночі» (О. Гончар).

Інколи денотатом типових складносурядних речень постає одна спостережувана ситуація, однак для її зображення мовець використовує опис двох і більше ситуацій; тобто відтворюваною постає одна ситуація, а вербалізованими – дві чи більше. Зокрема, це буває тоді, коли продуцент мовлення отримує сигнал про певну ситуацію, яку він не може точно ідентифікувати. Тоді мовець звертається до свого попереднього досвіду й робить певні припущення щодо наявної ситуації на основі асоціацій, пропонуючи декілька варіантів, лише один із яких є реальним, тобто справді відповідає ситуації. Таке відображення об'єктивної дійсності притаманне складносурядним розділовим реченням зі значенням взаємовиключення, які бувають лише сполучниковими. Предикативні частини означених речень поєднують сполучники *або*, *чи*, *чи то*, *або... або*, *чи... чи*, *чи то... чи то*, *не то... не то*: «І в серцевині баржі щось клацнуло – можливо, увімкнувся давно заіржавілий двигун **або** чомусь крутнулася вишвіла стрілка компаса» (І. Роздобудько); «Комісар знов усміхнувся, **чи то**, може, глибокі, давно залезлі складки на його обличчі надавали йому привітного, усміхненого виразу» (О. Гончар); «Отче парох, прошу **або** навести порядок, **або** я покину зал» (Ірина Вільде); «**Чи** це вже старість садовитися на плечі, **чи** голод турбує великим та сумнівним ру-

блем й сумнівним покупцем?» (М. Стельмах); «**Чи то** пташки уцухли, **чи то** звірина причаїлась, **чи то** малі комашки завмерли в траві» (М. Коцюбинський); «**Не то** осінні води шуміли, збігаючи в Дунай, **не то** вітер бився в заламах провалля» (М. Коцюбинський).

Щодо структур другого типу думки лінгвістів істотно різняться. Одні мовознавці вважають їх окремим семантичним видом складносурядних речень поряд із єднальними, розділовими, зіставно-протиставними, градаційними – приєднувальними складносурядними реченнями [5, с. 312; 10, с. 348–349; 8, с. 66–68], інші – семантичним різновидом складносурядних єднальних речень [15, с. 238], ще інші – окремим типом синтаксичних конструкцій, які протиставляються і складносурядним, і складнопідрядним реченням [9; 16]. Нам імпонує тлумачення приєднання В. Бабайцевої. На переконання дослідника, приєднання посідає проміжне місце на шкалі перехідності між сурядністю й підрядністю. Воно має дві частини: основну (базову) і доповнювальну. Приєднаний компонент може репрезентуватися словом (або словами) і реченням. Причому в другому випадку його оформлюють не лише як окреме речення, а й (залежно від превалювання ознак сурядності чи підрядності) як предикативну частину складносурядного або складнопідрядного речення [1]. Отже, складні речення, побудовані способом приєднання другої предикативної частини з вираженими ознаками сурядності, становлять окремий тип складносурядних речень, які назвемо специфічними.

Найяскравішими маркерами приєднання постають спеціалізовані приєднувальні сполучники *та й*, *причому*, *а також*: «А німця скільки було вбито, **та й** наших, бережанських, не обминуло» (Є. Гуцало); «Дарку ніби справді на крилах рендунері-лор перенесло у підміські лісисті околиці Штефанеїстів, куди вона ходила з Зоєю Локуца по лісові горішки і де співала оці самі «Рендунем», **причому** кожний вкладав свій окремий зміст в пісню» (Ірина Вільде); «Відносно вільний у виборі лексичних засобів науково-популярний підстиль, який має на меті зацікавити науковою інформацією широке коло людей, незалежно від рівня фахової підготовки, **а також** менш «окниженена» усна форма наукового стилю» (М. Навальна). За відповідного лексичного наповнення предикативних частин як приєднувальні функціонують нові аналітичні сполучники *а ще*, *та ще*, *а ще й*, *та ще й* [8, с. 67]: «У шпиталі поранених підтримують рідні, **а ще** часто приходять волонтери»; «<...> політикани у своїх домаганнях розраховують спаралізувати нашу волю в українському державотворенні, **а ще й** різні партії <...> хочуть зробити російську мову офіційною» (А. Погрібний); «Цього року на фестивалі планують також розпочати благодійний збір коштів на будівництво пам'ятника Івану Мазепі, **та ще** виконавці погодилися віддати для доброї справи частину гонорарів» (з газети); «Один перед одним змагалися у співі, **та ще й** хлопці пищали на вербових пищавках» (І. Хланта).

Функцію приєднання можуть виконувати також сполучники сурядності *і*, *а*, *та*: «Ще раз прийдуть до табору дівчата, **і** мати Духновича прийде» (О. Гончар); «У мене зацяміло в горлі, якась нудьга взяла, **а** тут ще шия почала боліти од шпакли» (О. Довженко); «Пожаліли ми його, **та** на тому й скінчилось» (О. Довженко). Приєднувальну функцію названих сполучників значно увиразнюють такі конкретизатори, як *це*, *до того ж*, *притому*, *крім того* тощо: «Але вона велика дівчина, схожа чимось на античну каріатиду, **і це** її, мабуть, пригнічує» (О. Довженко); «Вода була теплою, але не зовсім чистою, **і притому** її було багато» (О. Слісаренко).

Можливими також є безсполучникові приєднувальні складносурядні речення, у яких друга предикативна частина становить додаткове зауваження до змісту першої: «*Цього ще не було, можливості чогось такого Тая і в думках не припустила...*» (О. Гончар); «*Удома вона ніколи не робить уроків, у неї взагалі один зошит для всіх предметів, підписаний дрібним каліграфічним почерком*» (І. Роздобудько); «*Ми повинні стати подругами, ти зі мною згодна?*» (І. Роздобудько). У другій частині означених речень можуть бути конкретизатори приєднання на кшталт *ось що, от що, ось який, от хто, це, до того ж, притому, крім того, так, такий, також, тим більше що, тим паче що* тощо: «*Об'єктам якісної ознаки відведено третє рангове місце, оскільки вони значеннєво диференційовані меншою мірою, ніж об'єкти стану, до того ж більшість із них у предикатів якості мають факультативний вияв*» (О. Межов); «*У сукупність морфологічних варіантів об'єктного компонента входить як обов'язкова форма орудний відмінок, що сполучається з обмеженим колом дієслів керівництва, володіння, ставлення до об'єкта, моторними дієсловами; також він реалізує факультативну валентність деяких прикметникових предикатів...*» (О. Межов); «*Посилка від матері – до свят чи до дня народження – от що визначало життя Анни-Марії*» (І. Роздобудько); «*Опісля ж увесь вечір сиділа в коридорі перед відром із теплою водою і горою взуття – таким було моє покарання*» (І. Роздобудько); «*Це був запах мокрого асфальту й вожгих сірників – так пахло сто років тому в дворі її дитинства*» (І. Роздобудько); «*Я не збираюся ні в кого питати дозволу відвідувати людей, тим більше, що це зобов'язання депутата*» (з газети); «*Зміст того листа був такий наївний, кумедний і образливий для Вас, що я не надав йому віри, тим паче, що надруковано було про його в білогвардійській руській пресі*» (В. Винниченко).

Специфічні складносурядні речення виражають приєднувальні відношення, які мають досить узагальнений семантичний зміст. Тому їх варто диференціювати на конкретніші власне-семантичні відношення, а саме:

1) додаткового, побіжного зауваження до змісту основної частини: «*Один лише раз по висипу Десни пройшов був лев, та й то <...> ніхто віри не йме*» (О. Довженко); «*Фей і добрих чарівників тепер немає, та й ніколи цього не було*» (В. Підмогильний); «*І вона мимоволі піддавалася йому, тим більше, що в його присутності все було так просто і зрозуміло...*» (А. Дімаров); «*<...> рука з міцним волохатим зап'ястям тримає важкий – наш уже – автомат, – такий ще рідко в кого й побачиш*» (О. Гончар);

2) доповнення: «*Цвітуть картоплі, і мак по них цвіте*» (О. Гончар); «*Ідуть [студенти], чітко карбуючи кроки по бруку, і він, її Мирон, от-от загубиться між ними із своїм рюкзаком*» (О. Гончар); «*Сей слід тютюновий висітиме ще колись в моїх картинах про рідну землю, і морква житиме в картинах, і гріх, і бабині прокляття, а тим часом іду я, засмучений хлопчик, до старого коваля спокутувати перший гріх*» (О. Довженко);

3) висновку: «*Сім літ мак не родив, та й голоду не було*» (О. Гончар); «*На студійних зборах та різних обговореннях виступати не любить, але має звичку репліками обстрілювати промовців, в тому числі й маститих, і це йому, звичайно ж, не минає безслідно*» (О. Гончар); «*Поїдемо поговорити з лісом, а вже тоді я зможу і з людьми*» (Л. Костенко).

В аналізованих реченнях або обидві предикативні частини – основна й приєднана – можуть відображати та вербалізувати денотативні ситуації («*Хай-но я трохи одужаю, та й*

*станемо ми з тобою господарями ставу*» (М. Стельмах)), або лише основна предикативна частина відтворює та вербалізує денотативну ситуацію (ситуації), а приєднана є породженням ментальної діяльності мовця («*Це завтра вже стало сьогодні, ось яка історія*» (О. Гончар)).

**Висновки.** Отже, за способом оформлення незалежної предикації складносурядні речення виразно розпадаються на два типи: типові складносурядні речення, утворені на основі поєднання декількох предикативних частин, що передають усвідомлені до моменту мовлення й пов'язані між собою певними відношеннями ситуації, та специфічні складносурядні речення, побудовані з використанням техніки сурядного приєднання. Ці два типи відрізняються один від одного і формально-граматичними особливостями, і семантикою. Перспективу дослідження вбачаємо в процесі деталізування відомостей про специфічні складносурядні речення.

#### Література:

1. Бабайцева В. Синтаксический статус присоединенных компонентов / В. Бабайцева // Русский язык в школе. – 2011. – № 5. – С. 71–77.
2. Бабайцева В. Вводные, вставные и присоединенные компоненты / В. Бабайцева // Русский язык в школе. – 2011. – № 7. – С. 67–73.
3. Вихованець І. Частини мови в семантико-граматичному аспекті : [монографія] / І. Вихованець. – К. : Наукова думка, 1988. – 256 с.
4. Вихованець І. Нариси з функціонального синтаксису української мови : [монографія] / І. Вихованець. – К. : Наукова думка, 1992. – 224 с.
5. Вихованець І. Граматика української мови. Синтаксис : [підручник] / І. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.
6. Вихованець І. Теоретична морфологія української мови: академічна граматика української мови / І. Вихованець, К. Городенська. – К. : Пульсари, 2004. – 400 с.
7. Городенська К. Градаційні сполучники української мови (проблемні питання) / К. Городенська // Науковий вісник Чернівецького національного університету : [зб. наук. праць] / наук. ред. Б. Бунчук. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. – Вип. 475–477 : Слов'янська філологія. – С. 25–30.
8. Городенська К. Сполучники української літературної мови : [монографія] / К. Городенська. – К. : Інститут української мови ; Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. – 208 с.
9. Жайворонок В. Сложноподчинительные конструкции в украинской устной и письменной литературной речи : автореф. дисс. ... канд. филол. наук / В. Жайворонок. – К., 1970. – 25 с.
10. Загнітко А. Теоретична граматика української мови. Синтаксис : [монографія] / А. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2001. – 662 с.
11. Латышева А. К вопросу о классификации сложноподчиненных предложений: три стратегии оформления подчинения / А. Латышева // Сложное предложение: традиционные вопросы теории и описания и новые аспекты его изучения : матер. науч. конф. (г. Москва, 23–24 апреля 1998 г.). – М. : Русский учебный центр, 2000. – Вып. 1. – С. 86–94.
12. Спільник Т. Складні речення сучасної української мови із семантикою градації / Т. Спільник // Verba Magistri: мовознавство, літературознавство, журналістознавство, педагогіка, методика : зб. наук. праць, присвяч. ювілею докт. филол. наук, проф. С.В. Ломакович / за заг. ред. В. Терещенка та П. Ткач. – Х., 2008. – С. 361–371.
13. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис / за ред. І. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1972. – 516 с.
14. Христіанінова Р. Складнопідрядні речення, побудовані з використанням техніки «підрядного приєднання» / Р. Христіанінова // Українська мова. – 2009. – № 1. – С. 3–14.
15. Шульжук К. Синтаксис української мови : [підручник] / К. Шульжук. – К. : ВЦ «Академія», 2004. – 408 с.
16. Шульжук Н. Семантико-граматичні типи складнопієднувальних конструкцій в українському діалогічному мовленні / Н. Шульжук // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острого : Вид-во Національного ун-ту «Острозька академія», 2013. – Вип. 40. – С. 122–124.

**Христианинова Р. А. Способы оформления независимой предикации в современном украинском языке**

**Аннотация.** В статье выделены и описаны два способа оформления независимой предикации в современном украинском языке, на основании чего выделены типичные и специфические сложносочиненные предложения. Установлено, что типичные сложносочиненные предложения образованы на основе объединения нескольких предикативных частей, они воспроизводят осознанные до момента речи и связанные между собой определенными отношениями ситуации. А специфические сложносочиненные предложения построены с использованием техники сочинительного присоединения, они воссоздают сам процесс мышления, присоединяемый компонент выражает мысль, возникшую в сознании субъекта позже, после основного высказывания. Утверждается, что эти два типа сложносочиненных предложений различаются и формально-грамматическими особенностями, и семантикой.

**Ключевые слова:** независимая предикация, способ оформления независимой предикации, типичные сложносочиненные предложения, специфические сложносочиненные предложения, союзные сложносочиненные предложения, бессоюзные сложносочиненные предложения, денотативная ситуация, семантико-синтаксические отношения.

**Khristianinova R. Ways of formation of the independent predication in the modern Ukrainian language**

**Summary.** Two ways of formation of the independent predication in the modern Ukrainian language have been singled out and described in the article and it facilitated identification of typical and specific compound sentences. The paper singled out and described two ways of formation of the independent predication in the modern Ukrainian language on the basis of which typical and specific compound sentences have been identified. It was found that the typical compound sentences, formed by combining several predicative parts, transmit the situation, which is perceived to the moment of speech and interconnected by certain relations of this situation, and the specific compound sentences are constructed by using the technique of the coordinating and reproduce the process of thinking, the attachable component expresses the opinion that arose in consciousness of the subject later, after the main statements. It was stated that these two types of compound sentences differ from each other as formal-grammatical features as semantics.

**Key words:** independent predication, way of formation of the independent predication, typical compound sentences, specific compound sentences, compound sentences with conjunctions, asyndetic compound sentences, denotative situation, semantic-syntactic relations.